

Sanningar och tendenser, smädelser och självzensur

Michail Borodkin och den finländska pressen 1890–1906

FREDAGEN DEN 16 SEPTEMBER 1898 briserade en veritabel nyhetsbomb i Helsingfors. Ett förslag till en ny förordning om finska militärens organisation förelåg i svensk översättning, och i sin rapport påpekade *Nya Pressen* att förslaget förutsatte att stadganden av grundlagskaraktär i värnpliktsförordningen upphävdes. Förslaget innehöll en bilaga med en detaljerad motivering som var skriven ”i en stil” som blivit bekant för de finländska tidningarna under de föregående åren. Och därefter följde den explosiva uppgiften: *Nya Pressen* visste nämligen berätta att motiveringen ”torde [ha] flutit ur den bekante antagonistens till Finland öfverste Borodkins (alias pseudonymen Aboffs) penna”.¹

Signaturen G(eorgij) Abov, på ryska Г(еоргий) Абовъ (efternamnet translittererades också ”Aboff” eller ”Abow”), hade polemiserat med de finländska tidningarna i över fem års tid med artiklar i frågor som hänförde sig till Finlands statsrättsliga ställning och därvid blivit känd för att representera en konservativ, starkt rysknationell hållning. Han hade i sina inlägg kraftigt tagit ställning bland annat mot den separata finska värnplikten. Av de finländska tidningarna betecknades han som ”fennofob”.

Nyheten spred sig som en löpeld genom den finländska pressen. De flesta tidningar nöjde sig med att kopiera delar av *Nya Pressens* notis, men några lade till egna kommentarer. Som ett exempel kan nämnas *Kotka Nyheter* som efter att ha citerat *Nya Pressen* konkluderade att:

1. ”Nyheter för dagen”, *Nya Pressen* 16/9 1898.

[...] det måste i sanning väcka förvåning, att denne man, som i de hätskaste uttalanden sökt förringa värdet af våra gamla lagar och institutioner, anlitas i en för vårt land så betydelsefull fråga som den om vår inhemska militär.²

Här slog *Kotka Nyheter* huvudet på spiken. Att Abov, det vill säga Borodkin, blivit utsedd till medlem i två rysk-finska kommittéer för en revision av värnpliktslagen och -förordningen var oväntat. Och att det var just han som därtill fått i uppgift att ställa upp motiveringen till att avskaffa grundlagsskyddet för vissa centrala stadganden i förordningen var inte bara förvånande utan oroande. Det kunde innebära slutet på värnplikten som finländsk institution. Ur finländsk synvinkel hade bocken satts till trädgårdsmästare.

I och med avslöjandet av Abovs identitet gick tidningsdrevet i gång. Redan dagen efter sin första notis kunde *Nya Pressen* berätta mera om överste M. Borodkin:

Öfverste M. Borodkin (sign G. Abov i Nov. Vr.), den Pobedenostseffska komitens sekreterare är född på Åland, där hans fader tjänte vid Bomarsunds fästning. Hans moder är till bördens finska. Han fick sin uppfostran i Finland, tils han vann inträde i Konstantinoffska militärläroverket, och beherskar på grund häraf väl svenska språket. Han har genomgått den militärjuridiska akademien och är för närvarande militärdomare i Petersburgska distriktet.³

Också andra tidningar gjorde sina efterforskningar och snart trodde man sig veta att Borodkins hustru vistades i Helsingfors och umgicks i stadens svenska kretsar. Man hade också tagit reda på att Borodkins mor var sinnessjuk och intagen på Sjalö, att hans syster var anställd som kosthållerska på Maria sjukhus och att han stod ”i nära släktskapsförhållande med finska familjer”.⁴

Borodkin skämdes inte för sin familjebakgrund, för sina systrar eller sin mor, och det var knappast någon slump att Borodkin hade

2. ”Revisionen af värnepliktslagen”, *Kotka Nyheter* 20/9 1898.

3. ”Ur dagskrönikan”, *Nya Pressen* 17/9 1898.

4. ”Bref från Helsingfors”, *Björneborgs Tidning* 12/10 1898.

valt just "Abov" som pseudonym. Abov på ryska kan översättas till "åbobon", och detta kunde uppfattas som en hänvisning till Borodkins finländska rötter. Hövdingadömet Åland där Borodkin var född hörde på 1800-talet till Åbo och Björneborgs län. Men för pressen och för de statliga aktörerna var det ingen förmildrande omständighet att Borodkin var född i Finland och hade en finländsk mor. Snarare tvärtom – han betraktades som en överlöpare. Generalen Victor Procopé, som var tjänsteförrättande ministerstatssekreterare år 1898, skriver i sina minnesteckningar:

Den Pobedonostsevska kommissionens sekreterare var en renegat, känd i den mot Finland riktade underjordiska litteraturens annaler. Det var militärdomaren överste Borodkin, på modernet finländare och talande finska och svenska språken väl; han har skrivit sina paskiller under pseudonymen 'Aboff'.⁵

För viceordföranden i senatens ekonomidepartement åren 1900–1905, överhovjägmästaren Constantin Linder, var Borodkin rätt och slätt "en halfgalen fanatisk finnofob [...] hvars syster (sic.) sitter på därhuset".⁶

I och med att pseudonymen Abov blivit röjd försvann "Åbobon" från offentligheten för en längre tid. Borodkin var en av de många ryska korrespondenter vars identitet blev avslöjad. Till skillnad från de andra bodde Borodkin inte i Helsingfors vid tidpunkten för avslöjandet och blev därför inte utsatt för förföljelse. Medan de andra ryska korrespondenternas karriärer i praktiken var slut när deras identitet blivit känd, innebar *Nya Pressens* avslöjande inte att Borodkins yrkesbana kom till vägs ände. Borodkin fortsatte arbetet som polemisk journalist och författare långt in på 1900-talet, tidvis som ensam regelbunden skribent för de konservativt-nationalistiska ryska tidningarna. Hans publicistiska verksamhet representerade därmed kontinuitet i den rättskamp som fördes mellan den finländska pressen och den konservativa pressen i Ryssland åren 1890–1917. Samtidigt

5. Victor Procopé, *Min verksamhet såsom t.f. ministerstatssekreterare för Finland 1898–1899*, Helsingfors: Söderströms 1923, s. 35.

6. Yrjö Sakari Yrjö-Koskinens dagbok, december 1902, Mikrofilm YK 1543, Y. S. Yrjö-Koskinens samling, Riksarkivet (RA), Helsingfors.

anses denna hans verksamhet ha bidragit till att skärpa förhållandet mellan Finland och Ryssland.⁷

Min avsikt är att redogöra för och analysera polemiken mellan Borodkin och den finländska pressen under åren kring förra sekelskiftet. Biografiska uppgifter om Borodkin har hämtats från *Kansallinen elämäkerrasto* av 1927 och *Biografiskt lexikon för Finland* av 2009.⁸ Närmare uppgifter om hans litterära verksamhet påträffas i ryska biografier publicerade åren 1904–1912.⁹ Med tanke på Borodkins arbete som polemisk journalist är den redogörelse som finns i tidskriften *Mirnij Trud* särskilt intressant och har inte tidigare utnyttjats i forskningen. *Mirnij Trud* (fritt översatt ”Fredligt arbete”) var en månadsskrift som utgavs av Ryska Sällskapets lokalavdelning i Charkiv. I mars 1904 hade den inlett publiceringen av en serie av minibiografier och först på listan var Michail Borodkin, avdelningens gudfar. Biografen skrevs av journalisten P. Chorsov som intervjuat Borodkin.¹⁰

För den här essän har de finländska tidningarna lästs i *Nationalbibliotekets digitala tidningsarkiv*.¹¹ För de ryska tidningarnas vidkommande återges deras innehåll huvudsakligen i den svenska översättning som getts i den finländska pressen.

MILITÄRJURIST, POLITISK AKTÖR, ”AMATÖRHISTORIKER-GENERAL” OCH POLEMISK JOURNALIST

Den finländska pressens uppgifter om Michail Borodkin, vilka redovisats ovan, var i huvudsak korrekta. Michail Michajlovitj Borodkin var

7. K. V. Ylönen, ”Borodkin, Mihail”, Kaarlo Blomstedt et al. (toim.), *Kansallinen elämäkerrasto*, Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö 1927, s. 114.

8. K. V. Ylönen, ”Borodkin, Mihail”, s. 114–115; Pertti Luntinen, ”Borodkin, Michail Michajlovitj”, Henrik Knif et al. (red.), *Biografiskt lexikon för Finland 2, Ryska tiden*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2009, s. 124–125.

9. P. Chorsov, ”M. M. Borodkin (Biografitjeskaja sametka)”, *Mirnij Trud* 23/3 1904, s. 90–94; ”Mirnij Trud”, *Finljudskaja Gazeta* 8/5 1904 och 10/5 1904; ”General-lejtenant Michail Michailovits Borodkin”, *Pravitelstvujoschij Senat*, S.-Peterburg: Tipo-litografija S.-Peterburgskoj Odinoznoj Tjurni. Arsenalnaja nab. d. b. 1912, s. 77–78.

10. Se M. Borodkin, ”I sanningens intresse”, *Hufvudstadsbladet* 8/5 1906.

11. Nationalbibliotekets digitala samlingar <https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu>, Nationalbiblioteket, Helsingfors.

född på Prästö i Åland den 13 september 1852. Hans far, stabskaptenen Michail Ivanovitj Borodkin (f. 1794), tjänstgjorde som kompanichef för ett arrestantkompani vid fästningsarbetena i Bomarsund.¹² Michail Michajlovitjs mor Olivia Wikberg (1821–1910) var född på Svidja gård i Sjundeå men bosatt på Åland sedan 1831.

Efter avslutad militär grundutbildning och en fyraårig tjänstgöring som artilleriofficer i Finland avlade Borodkin examen vid militär-juridiska akademien i S:t Petersburg 1882. Han var därmed både militär och jurist och arbetade som militär åklagare och utredare, samt senare som militär domare i Warszawa och S:t Petersburg.¹³ I augusti 1886 utsågs Borodkin till militär undersökningsdomare för militärdistriktet i S:t Petersburg. Vid samma tid tjänade generallöjtnanten Nikolaj Ivanovitj Bobrikov som stabschef vid militärdistriktet. Man har antagit att vänskaps- och samarbetsförhållandet dem emellan, som varade till den senares död, uppstod under denna tidsperiod. Eventuellt var det Borodkin som övertalade den inledningsvis motvilliga Bobrikov att ta emot uppdraget som generalguvernör i Finland.¹⁴

Under Bobrikovs tid som generalguvernör arbetade Borodkin som hans rådgivare och handsekreterare. Efter Bobrikovs död inbjöds Borodkin att bli medlem i den nya premiärministern Stolypins kommitté för finska ärenden, och genom sina råd anses han ha påverkat de åtgärder som generalguvernör Frans Albert Seyn verkställde och som ledde till den andra ofärdperioden.¹⁵ Den 6 december 1907 befordrades Borodkin till generallöjtnant, år 1911 utnämndes han till senator och fem år senare till medlem av riksrådet. Han var gift med Aleksandra Kudrjakova, dotter till en rysk handlande i Helsingfors. Borodkin dog i Petrograd 1919.¹⁶

12. Om Michail Ivanovitj Borodkin se Christoffer Sundman, ”Kälsoppa och prygelstraff. Livet vid arrestantkompanierna på Bomarsund under 1830- och 1840-talet”, *Åländsk Odling* 64, 2006/2007, s. 117–147.

13. Borodkins militära meritförteckning, krigsministeriets kansli, Ryska statens militärhistoriska arkiv (Polnyj poslužnoj spisok General-lejtnanta Borodkina, sostavlen dek. 1909 goda. RGVIA).

14. Tuomo Polvinen, *Riket och gränsmarken, N. I. Bobrikov, Finlands generalguvernör 1898–1904*, Helsingfors: Schildts 1988, s. 66.

15. Luntinen, ”Borodkin, Michail Michajlovitj”, s. 125.

16. Omständigheterna kring Borodkins död är outredda. Ylönen menar att han torde ha omkommit i tumultet i samband med bolsjevikrevolutionen (”lienee saanut surmansa bolshevikivallankumouksen melseissä”). Ylönen, ”Borodkin, Mihail”, s. 314.

Med tiden ägnade sig Borodkin allt mera åt historisk forskning, och han är till dags dato den ryska historiker som skrivit mest om finländsk historia.¹⁷ Hans huvudverk är en officiellt sanktionerad Finlands historia som i sex delar och på över 3 000 sidor omspanner perioden från Peter I (den store) till Alexander II. Serien utkom åren 1908 till 1915. Därtill utgav Borodkin bland annat en närapå 500 sidor lång översikt av Bobrikovs tid som generalguvernör samt ett verk om kriget vid Finlands kuster 1854–1855. Docent Pertti Luntinen konstaterar att Borodkin var väl bevandrad i Finlands historia, men på grund av hans åsikter har hans förtjänster som historiker blivit erkända först så småningom och motvilligt.¹⁸ Också professor Osmo Jussila anser att Borodkin, som han kallar ”amatörhistorikergeneralen”, hittills har varit starkt underskattad i Finland, men att hans insats för Finlands historieskrivning i det stora hela varit positiv.¹⁹

Den amerikanske historikern Edward C. Thaden menar att Borodkins karriär som politisk aktör och produktiv skribent inleddes i och med att han i april 1893 deltog som sekreterare för en konferens som sammankallats i S:t Petersburg av krigsministern Pjotr Semjonovitj Vannovskij i syfte att behandla en revision av den finländska värnpliktslagen. I maj samma år utsågs han vidare till medlem i två kommittéer som skulle föra revisionsarbetet vidare.²⁰ Från och med januari 1894 skrev Borodkin artiklar i den finska frågan under signaturen G(eorgij) Abov. När den nya pseudonymen gjorde entré i *Moskovskije Vedomostis* spalter var det snarare en omstart för Borodkins polemiska författarskap i den finska frågan än en inledning. Sina tankar om Finland och finländarna hade han publicerat redan år 1881 i artikeln ”Samovljublennie” (ungefär ”De egenkära”), där han kritiserade den lokalpatriotiska finländska pressen.²¹ Av de ryska biografierna framgår vidare att han var bekant med statsrättsliga frågor sedan tidigare. Åren 1885–1889 var Borodkin involverad i den

17. Osmo Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta 1809–1917*, Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö 2004, s. 593.

18. Luntinen, ”Borodkin, Michail Michajlovitj”, s. 125.

19. Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta*, s. 592–593.

20. Edward C. Thaden, ”Administrative russification in Finland, 1881–1914”, Edward C. Thaden (ed.), *Russification in the Baltic Provinces and Finland, 1855–1914*, Princeton: Princeton University Press 1981, s. 81.

21. Kosmopolit, ”Samovljublennie”, *S.-Peterburgskij Vedomosti* 6/9 1881.

ryska bearbetningen av Weissenbergska grundlagskommitténs utkast,²² varvid han bistod läraren och kollegierådet Konstantin Ivanovitj Jakubov som ansvarade för den ryska översättningen.²³

En orsak till att Borodkin engagerades av generalguvernören Fjodor Logginovitj von Heiden var enligt Borodkins egen utsago att han var den enda ryska juristen i Helsingfors.²⁴ Det ligger nära till hands att anta att Borodkins ingående kännedom om Finlands statsrättsliga ställning, som han kom att demonstrera i otaliga artiklar och pamfletter, grundade sig på de juridiska studier han hade bedrivit för von Heiden. Vid samma tidpunkt arbetade Jakubov tillsammans med den kejsrliga hovmästaren Kesar Filippovitj Ordin som korrespondent för den konservativa pressen, i synnerhet för *Moskovskije Vedomosti*. Också Borodkin, som var bosatt i Helsingfors 1886–1892, började förse tidningen med korrespondenser. Enligt P. Chorsov's biografi i *Mirnij Trud* samarbetade dessa tre ”flitigt och i gott samförstånd”. De kunde samtliga det lokala språket, det vill säga svenska, och hade noggrant bekantat sig med Finlands historia. Därför var det inte alldeles lätt för de finländska statsmännen (*gosudarstvennikam*) ”att tävla” med dessa motståndare, sägs det i den biografiska teckningen.²⁵ Den tävling som avses är den rysk-finska presspolemiken som inleddes i slutet av 1880-talet och som kom att fortsätta under olika former fram till första världskriget.

DEN RYSK-FINSKA PRESSPOLEMIKEN

De frisinnade reformer som genomförts i Finland från 1863, under Alexander II:s tid, hade andligt fört Finland allt närmare västliga, liberala idéströmningar. I Ryssland motarbetades dylika influenser

22. Weissenbergska grundlagskommittén tillsattes 1885 för att göra en sammanställning av de finska lagarna av grundlagskaraktär. Kommittén leddes av senatorn, senare prokuratorn Alexander von Weissenberg. Se Jussila, *Suomen Suuriruhtinaskunta*, s. 494–497.

23. P. Chorsov, ”M. M. Borodkin”, s. 92. Citaten från Chorsov's biografi är översatta av författaren.

24. Generalguvernören von Heiden deltog också i Vannovskijs konferens, vilket kan ha bidragit till att just Borodkin inkallades till konferensen för att fungera som dess sekreterare.

25. P. Chorsov, ”M. M. Borodkin”, s. 92.

målmedvetet av konservativt nationalistiska kretsar. Enligt dem fick Finland inte bli en modell för en kommande utveckling av förhållandena i Ryssland. Den ”finska frågan” blev aktuell genom att Finlands säkerhetspolitiska betydelse hade ökat mot slutet av 1800-talet och då Tyskland blivit kontinentens ledande stormakt. Det var från rysk nationalistisk synpunkt viktigt att Finland fördes närmare det övriga kejsardömet och att dess autonomi inskränktes eller upphävdes.²⁶

En polemik om Finlands statsrättsliga ställning inleddes när Ordin åren 1888 och 1889 publicerade två verk som var riktade mot Finlands autonomi. Det första var en översättning till ryska av Leo Mechelins franskspråkiga verk om Finlands statsrätt, *Précis du droit public du grand duché de Finlande*.²⁷ Ordins översättning var försedd med kritiska anmärkningar baserade på ryska ursprungshandlingar. I det senare verket utvecklade och fördjupade Ordin sin argumentation om Finland som en rysk provins.²⁸ Utsagorna i Ordins böcker och det nya källmaterialet som anfördes i dem krävde ett vetenskapligt bemötande från finländsk sida. Som ett svar på Ordins senare verk publicerade professor Johan Richard Danielson sin analys i verket *Finlands förening med Ryska riket*.²⁹ Polemiken som därmed kom i gång har också kallats för en författningsstrid eftersom den i allt väsentligt var baserad på skillnaden i parternas syn på Finlands statsrättsliga position: var landet ett autonomt storfurstendöme med en egen konstitution, som den finländska sidan menade, eller var landet en rysk provins som den ryska sidan ansåg. Förutom Ordin och Danielson uppträdde tidigt också andra experter i polemiken. På ryskt

26. Om bakgrunden till presspolemiken se Taimi Torvinen, *Johan Richard Danielson Suomen autonomian puolustajana*, Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö 1965, s. 13–35 och Polvinen, *Riket och gränsmarken*, s. 43–54.

27. Mechelin ansåg att öppningsceremonin vid Borgå lantdag hade karaktären av en unionsakt och han betraktade därför Finland som en stat som stod i union med Ryssland, se närmare Elisabeth Stubb, *Rätt som argument, Leo Mechelin och finska frågan 1886–1912*, Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 189, Helsingfors: Finska Vetenskaps-Societeten 2012, s. 61–64.

28. K. F. Ordin, *Konstitutjija Finljandii v' izlosjenij mjestnajo senatora L. Mebelina: Précis du droit public du grand duché de Finlande*, S.-Peterburg: Tipografija I. N. Skorohodova 1888; K. F. Ordin, *Pokorenje Finljandij: opyt opisanija po neizdannum 'istotjnikam*, S.-Peterburg: Tipografija I. N. Skorohodova 1889.

29. Joh. Rich. Danielson, *Finlands förening med Ryska riket. Med anledning av K. Ordins arbete ”Finlands underkufvande”*, Helsingfors: Söderströms 1890.

håll deltog år 1890 professorn i juridik N. M. Korkunov och senatorn N. S. Tagantjev i debatten, och i Finland publicerade juridikprofessor Robert Hermanson ett verk om Finlands statsrättsliga ställning 1892.³⁰ I huvudsak fördes polemiken i dagspressen. Erkki Sinkko har i sin avhandling över presspolemiken bokfört inte mindre än 1 855 ledare och artiklar om den finska frågan i den finska och den ryska pressen under åren 1890–1894.³¹

De främsta representanterna för de konservativt-rysknationella pressrösterna under polemiken var *Moskovskije Vedomosti*, *Novoje Vremja*, *Svjät* och *Russkij Vestnik*.³² Den finländska sidan representerades av huvudstadstidningarna, närmast *Hufvudstadsbladet*, som vid tidpunkten var landets största tidning, *Nya Pressen* som stod svenskhet rörelsen nära, fennomaternas *Uusi Suometar* och, från 1889, av *Päivälehti* som utgavs av den krets av ungfinner som lösgjort sig från den fennomanska huvudrörelsen. Landsortstidningarna skrev mera sällan om de ryska angreppen och nöjde sig oftast med att återge material lånat från huvudstadstidningarna. Tidningarna var ense om målsättningen – det var pressens uppgift att försvara Finlands autonomi – men tidvis förde man inom den finländska pressen också en debatt om förfaringssätten.³³

Den finländska pressens roll var central för opinionsbildningen i Finland. En hämsko för pressen var förhandscensuren, som begränsade tidningarnas frihet att argumentera mot de ryska angreppen. Motparten, de större dagstidningarna som utkom i Moskva eller S:t Petersburg, var däremot befriad från censur.³⁴ Men trots att censuren i Finland kunde påverka hur – eller till och med om – pressen behandlade ett visst ämne, vilket den gjorde i synnerhet under Bobrikovs

30. Robert Hermanson, *Finlands statsrättsliga ställning*, Helsingfors: G. W. Edlund 1892.

31. Erkki Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki 1890–1894*, Acta Universitatis Tamperensis. Ser. A, Vol. 76, Tampere: Tampereen Yliopisto 1976, s. 208 och tabell 16.

32. Om den rysk nationella pressen, se närmare Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 23–25.

33. *Ibid.*, s. 19, 26 och 27.

34. Sune Jungar, *Ryssland och den svensk-norska unionens upplösning, tsardiplomati och rysk-finländsk pressopinion kring unionsupplösningen från 1880 till 1905*, Acta Academiae Aboensis, Ser. A Humaniora, Vol. 37 nr 3, Åbo: Åbo Akademi 1969, s. 22.

tid, kunde myndigheterna inte tvinga tidningarna att skriva om ett visst ämne. Huvudstadstidningarna valde också tidvis att i enad front ignorera motpartens inlägg inom ramen för vad som kunde kallas själv censur. Det var därmed den finländska pressen som slog fast presspolemikens agenda inför hemmapubliken. Det var tidningarna som valde vilka av den konservativt-nationalistiska ryska pressens teman som togs upp och dryftades i Finland. Eftersom finländarnas kunskaper i ryska var svaga kring sekelskiftet, var det tidningarna som i stor utsträckning bestämde den bild allmänheten fick av den ryska sidans argument.³⁵ Det var vidare tidningarna som genom sina svar på angreppen formulerade den finländska sidans juridiska och historiska motiveringar för landets autonoma ställning och för de inhemska institutionernas berättigande. Enligt den ryska sidans mening gjorde den finländska motparten ett ”konstitutionellt upplysningsarbete”,³⁶ en karakterisering som inte är helt obefogad.

I sin avhandling konkluderar Erkki Sinkko att polemiken i början av 1890-talet gav pressen mera information om Finlands autonomi och erfarenhet av hur den kunde försvaras. Bägge behövdes när den första egentliga förtrycksperioden inleddes i slutet av 1890-talet.³⁷

DE RYSKA KORRESPONDENTERNAS SKRIVER BREV FRÅN FINLAND

De ryska inläggen i presspolemiken var ofta skrivna av tidningarnas korrespondenter i form av brev från Finland. Från 1880-talet fram till sin död 1892 deltog Ordén i den finska frågan med totalt 55 artiklar, vilka publicerades främst i *Moskovskije Vedomosti*, *Novoje Vremja* och *Russkij Vestnik*.³⁸ Under åren 1890–1896 arbetade den redan tidigare nämnde läraren, kollegierådet Jakobov som *Moskovskije Vedomostis* korrespondent i Helsingfors och av hans sammanlagt över 150 in-

35. Se Johanna Wassholm, ”Om tvångsryska och våra grannar”, *Historikerbloggen* 5/3 2015, <https://blogs.abo.fi/historia/2015/03/05/om-tvangsryska-och-vara-grannar/> (hämtad 24/2 2023).

36. Se *Nya Pressens* referat i ”Finnarne och de finländska landtdagarna”, *Nya Pressen* 5/8 1893.

37. Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikka*, s. 192.

38. Torvinen, *Johan Richard Danielson Suomen autonomian puolustajana*, s. 31.

lägg infördes en stor del i tidningen på ledarplats.³⁹ Jakubov efterträdde 1897 av den energiske, ungerskbördige P. H. Messarosj.⁴⁰ Michail Borodkin arbetade som korrespondent framför allt under åren 1890–1903 och publicerade över 100 artiklar om den finska frågan i de ryska tidningarna.⁴¹

De ryska korrespondenterna, av vilka många bodde i Finland, använde i regel signaturer. Inte heller Borodkin uppträdde med eget namn i pressen under denna period. Sin första artikel, som han skrev medan han ännu studerade vid militärjuridiska akademien, hade Borodkin valt att underteckna med "Kosmopolit". Åren 1890–1892, då han bodde i Helsingfors, använde Borodkin signaturerna "B. L.", "B. Lenski" och "Boris Lenski" – samt antagligen också "Lenski" och "L-ski".⁴² Efter flytten till S:t Petersburg 1893 använde Borodkin från 1894 till 1898 den redan nämnda pseudonymen "G(eorgij) Abov". Efter att signaturen Abov avslöjats i september 1898, publicerade sig Borodkin från oktober 1898 fram till slutet av 1903 i *Novoje Vremja* under signaturen "S. K.". Från och med 1905 använde han endast sporadiskt någon signatur. I stället skrev han inlägg i dagstidningarna och i militära och historiska facktidskrifter samt publicerade pamfletter och böcker i S:t Petersburg och Charkiv under eget namn.

Under presspolemiken skrev Borodkin artiklar om det ryska språkets, den rysktalande befolkningens, den ryska skolans och den ortodoxa kyrkans ställning och behov i Finland. Han skrev om lantdagsförhandlingarna, om partierna, om den finländska separatismen

39. Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 24.

40. Polvinen, *Riket och gränslandet*, s. 39–42. När hans identitet blivit känd utsattes Messarosj för omfattande förföljelse i Helsingfors och han slutade arbeta som korrespondent redan 1900.

41. De flesta av Borodkins artiklar ingår i två sammanställningar över publikationer på ryska i den finska frågan: M. Borodkin, *Finljandija v russkoj petjati. Materiali dlja bibliografii*, S.-Peterburg 1902 och N. Korevo, *Finljandija v russkoj petjati. Materiali dlja bibliografii, 1901–1913*, Petrograd: Gosudarstvennaja Tipografija 1915.

42. P. Chorsov, "M. M. Borodkin", s. 93. För samtiden var endast Abov och S. K. Michajlov kända – den senare signaturen använde Borodkin endast för en pamflett om Finlands juridiska ställning som utgavs 1901 (S.K. Michajlov, *Juriditjeskoje polozenie Finljandii*, S.-Peterburg: 1901, om signaturen se "Novoje Wremjas Helsingfors-korrespondenter", *Hufvudstadsbladet* 26/1 1901). I Chorsovs biografi i *Mirnij Trud* nämns att Borodkin också använde signaturerna "B. L." och "Boris Lenski" samt att han skrev finländska notiser för *Novoje Vremja* under signaturen "S. K.".

och agitationen, om finländska författare och statsmän. Hans specialområden var ändå militären och värnpliktsarmén samt Finlands statsrättsliga ställning, vilka han ägnade en stor del av sitt journalistiska värv. Borodkin har betraktats som Ordins tronföljare, och när professor Danielson publicerade en vederläggning av de påstående Ordins framlagt i verket *Finlands underkuvande* (1889), var det Borodkin som tog upp handsken som Danielson kastat.⁴³

”B. L.” ARGUMENTERAR MOT PROFESSOR DANIELSON

Under signaturen ”B. L.” lät Borodkin i december 1890 publicera tre artiklar i *Moskovskije Vedomosti* om ”Den dödfödda finländska staten”.⁴⁴ Artiklarna utgjorde Borodkins genmäle till professor Johan Richard Danielsons ovannämnda bok *Finlands förening med Ryska riket*. I *Hufvudstadsbladet* gick man in på B. L:s kritik av Danielsons bok och publicerade en detaljerad vederläggning i form av en ledare.⁴⁵

Syftet med Borodkins artiklar var att visa att Finland inte var att betrakta som en stat. Ännu i det här skedet (år 1890) ansåg *Hufvudstadsbladet*, i likhet med Leo Mechelin, att Finlands förening med Ryssland var att betrakta som en realunion. Därmed kunde begreppet stat för Finlands vidkommande inte innebära annat än en inre politisk självstyrelse som i själva verket var samma sak som autonomi. Och eftersom Rysslands kejsare tillförsäkrat Finland en konstitutionell autonomi, spelade det i ljuset av dessa ”heliga” försäkringar ingen roll om landet kallades stat eller inte. Egentligen hade *Hufvudstadsbladets* ledarskribent, antagligen rådmannen Edvard Bergh, gärna lämnat B. L:s deduktioner därhän, men han ansåg att en vederläggning var på sin plats eftersom de ”[...] faktiskt [var] oriktiga och falskt härdragna

43. Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 117. Professor Osmo Jussila beskriver i detalj Ordins och Borodkins inlägg i debatten om Finlands statsrättsliga ställning, se Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta*, s. 567–592.

44. B.L., ”Mertvorozjdennoje finljandskoje gosudarstvo”, *Moskovskija Vedomosti* nr 336, 338 och 339, december 1890. Om B. L:s argumentation se också Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta*, s. 575–580.

45. ”H:fors 23. December. Moskowskia Wädomostis verksamhet”, *Hufvudstadsbladet* 23/12 1890.

ur de walda premisserna, samt syftemålet med dem uppenbarligen är att under gräfwa den autonomi förf:n ej kan undgå att erkänna”.⁴⁶

Signaturen B. L:s utgångspunkt var att Finland före 1808, som delaktigt av den svenska statsförfattningen, åtnjöt politiska rättigheter som ”provins”, inte som stat. Redan den här utgångspunkten var felaktigt menade *Hufvudstadsbladet*. I motsats till Estland och Pommern, som under den tid de löd under Sverige var provinser, var Finland inte i administrativt hänseende en provins, utan en integrerad del av svenska riket. Efter att ha avvisat B. L:s hänvisningar till manifest och deklarationer utfärdade av Alexander I under brinnande krig, betonade *Hufvudstadsbladet* att Finland avskildes från Sverige med bibehållande av sin samhällsförfattning och ”konstitution”. Därmed blev Finland en i realunion med Ryssland stående stat med svensk samhällsförfattning. Som ett bevis på att Finland inte var en stat vid skilsmässan från Sverige anförde B. L. också det faktum att landet enbart hade lokala myndigheter, medan högsta domstolen och de centrala statsinstitutionerna blev kvar i Stockholm. Avsaknaden av centrala institutioner kunde inte *Hufvudstadsbladet* bestrida, men tidningen påpekade att det var därför som Alexander I sammankallade Borgå lantdag ”[...] för att i grundlagsenlig ordning under medverkan af landets ständer åstadkomma en behöflig komplettering af den finska statsinrättningen [...] med finska embetswerk”. Samtidigt betonade tidningen betydelsen av vad Alexander I yttrade när reglementet för regeringskanseljen stadfästes. Med detta ville *Hufvudstadsbladet* påvisa att centralinstitutionerna erhållits i samband med Borgå lantdag på Alexander I:s initiativ.⁴⁷

Borodkin ansåg redan 1890 att tolkningen av Finlands ställning som en stat i union med Ryssland härstammade från professor Israel Hwasser, vilket i hög grad svarar mot dagens uppfattning.⁴⁸ *Hufvudstadsbladet* höll emellertid fast vid att statsbegreppet kunde härledas från Alexander I:s egna ord. Vidare förde tidningen fram att statssekreteraren Michail Speranskij, i en framställan till kejsaren 1811, yttrat att ”Finland är en stat och icke ett guvernement”, vilket

46. Ibid.

47. Ibid.

48. Enligt Osmo Jussila kan grundandet av regeringskanseljen anses vara basen till uppkomsten av en egen stat, se Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta*, s. 592–595.

inte lämnade något tvivel om hur man på Speranskis tid betraktade Finlands statsrättsliga ställning i relation till Ryssland.⁴⁹

De föregående referaten av vederläggningen i *Hufvudstadsbladet* av B. L:s genmäle till professor Danielsons bok lyfter fram några centrala drag som återkom i polemiken. Borodkin använde källtexterna som utgångspunkt för sin juridiskt-historiska argumentation, vilket tvingade den finländska pressen ta hans inlägg på allvar. Man strävade efter att påvisa felaktigheter i de källor Borodkin använde respektive felaktigheter i tolkningen av källorna. På finländskt håll betonade man betydelsen av Borgå lantdag, av dess grundlagsenlighet samt ständernas medverkan vid upprättandet av administrationen för Finland. Man betonade betydelsen av att regeringskonseljen inrättades.⁵⁰ Man hänvisade till ”konstitution” i singularis för att betona att Finland ärvt de svenska grundlagarna. Borodkin för sin del ansåg, i likhet med Ordin, att den finska staten var en efterhandskonstruktion av professor Israel Hwasser, och att Alexander I i sin försäkran inför lantdagen i Borgå inte hade lovat upprätthålla de svenska grundlagarna utan de rådande ”konstitutionerna”, eller den lagliga ordningen. Någon autonomi hade kejsarna inte garanterat Finland, ansåg Borodkin.

Knappast trodde väl *Hufvudstadsbladets* ledarskribent att han skulle kunna övertyga B. L. med sina argument. Presspolemikens parter torde ha varit fullt medvetna om att motpartens position i grundfrågan var låst.⁵¹ Orsaken till att *Hufvudstadsbladet* så noga benade ut varför professor Danielson hade rätt och B. L. fel var att tidningen för sina läsare ville förklara de centrala argumenten för autonomi samt påvisa felen i motpartens argumentation. På så sätt bidrog tidningen till åsiktsbildningen och formandet av den allmänna opinionen i Finland.

Borodkin framträdde under presspolemiken som en arrogant men skicklig journalist, med en löpande penna och en förkärlek för mustiga metaforer – vilket framgår redan av rubrikvalen för B. L:s artiklar. Han visade föga förståelse för motparten. I detta avseende skilde han sig

49. ”Moskowskia Wädomostis verksamhet”, *Hufvudstadsbladet* 23/12 1890.

50. Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta*, s. 92–107, se också Osmo Jussila, *Suomen historian suuret myytit*, Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö 2007, s. 232.

51. *Hufvudstadsbladet* konstaterade redan i april 1890: ”Och att bemötanden skulle verka öfvertygande på våra antagonister, tro vi ej heller, de se hwad de wilja – och wi se hwad de wilja.”, ”I Moskowskia Wädomosti”, *Hufvudstadsbladet* 9/4 1890.

inte från de andra publicisterna. Ett typiskt drag för presspolemiken var att man, när de sakliga, juridiska och historiska invändningarna och motargumenten tröt, tydde sig till smädelser, invektiv och *ad hominem*-argument. Detta gällde båda parterna. Den finländska pressen kunde till exempel hävda att den ryska motpartens inlägg omfattade ”medvetet ensidiga och vrånga framställningar om vårt land och våra förhållanden”, ”tendensmålningar och vanställningar”, ”frihandsteckningar” eller mera rakt på sak att ”[h]ela artikeln [var] full av de mest skamlösa lögner”, utan att i närmare detalj motivera dylika karakteriseringar.⁵²

På motsvarande sätt användes öknamn flitigt. Abov kallades av *Nya Pressen* bland annat ”finn- och konstitutionshatare”, ”monoman” och ”chauvinistisk kannstöpare”.⁵³ Borodkin anklagade i sin tur de finländska statsmännen för att vara en separatistisk ”klick” som ägnade sig åt separatistisk ”agitation” och separatistiska ”fördragsteorier”, medan professor Danielson för honom var ”den beryktade R. Danielson, författaren af den oförnuftiga och sanningslösa pamfletten ’Finlands förening’”.⁵⁴ Också begreppet ”tendens” användes när man ville antyda att motpartens utsagor var skeva – Abovs levnadsskildring av greve Gustaf Mauritz Armfelt får betyget ”en med känd tendens affattad biografi öfver G. M. Armfelt”,⁵⁵ medan Abov redan med några exempel menade sig kunna påvisa ”tendensen i hr Danielsons bok” om Viborgs läns återförening med Finland.⁵⁶ Det som var sant för den ena, framstod som en tendentiös tolkning för den andra.

52. ”Signaturen G. Abov”, *Hufvudstadsbladet* 29/3 1895; ”Angreppen mot Finland i Novoje Vremja”, *Hufvudstadsbladet*, 22/10 1896; ”Novoje Vremja och historien. I”, *Hufvudstadsbladet* 17/1 1899; ”Wenäjältä”, *Päivälehti* 5/4 1899 (citatet i fri översättning av författaren).

53. ”En biografi öfver G. M. Armfelt”, *Nya Pressen* 20/12 1896; ”Ur dagskrönikan”, *Nya Pressen* 21/3 1898; ”Finska kadettkåren”, *Nya Pressen* 25/4 1897.

54. ”Mosk. Vjädmosti om Finlands statsrätt”, *Nya Pressen* 17/5 1894; ”Anteckningar från Finland IV. Om eden” *Nya Pressen* 12/3 1899; ”Nyheter för dagen”, *Östra Finland* 10/3 1892.

55. ”En biografi öfver G. M. Armfelt”, *Nya Pressen* 20/12 1896.

56. ”Mosk. Vjädmosti anmäler professor Danielsons senaste arbete”, *Nya Pressen* 12/7 1894.

”LENSKI” FÖLJER MED LANTDAGEN OCH TALAR FÖR DET
RYSKA SPRÅKET

Förutom de tre artiklar som publicerades av signaturen ”B. L.” i december 1890 har man i forskningslitteraturen inte tillskrivit Borodkin några ytterligare artiklar eller inlägg i den finska frågan före 1894.⁵⁷ Utgående från biografien i *Mirnij Trud* är det dock sannolikt att de artiklar som åren 1891–1892 publicerades under signaturen ”B. Lenski”, ”Lenski”, ”L-ski” och ”B. L.” i *Moskovskije Vedomosti* härstammade från hans penna. Om så är fallet, fortsatte Borodkin redan i januari 1891 sin bana som korrespondent för tidningen.

Lantdagen 1891 invigdes den 24 januari och avslutades drygt fyra månader senare, den 28 maj 1891. I likhet med andra lantdaggar under slutet av 1800-talet bevakades den av korrespondenter för den konservativa ryska pressen. En av korrespondenterna som rapporterade om lantdagsförhandlingarna för sina läsare var signaturen ”Lenski(j)” respektive ”L-ski(j)”. De första artiklarna är daterade den 25 och 27 januari 1891 (gamla stilen) och i dem berättar Lenski att de finländska ”patrioterna” redan i god tid beslutat att den separatistiska oppositionen mot föreningsreformerna skulle framträda i sin fulla kraft vid lantdagen. Några publicister hade ”gått så långt”, menade han, att de föreslagit en allmän petition om att upphäva de reformer man redan fattat beslut om.⁵⁸

Senare under våren, i brev daterade den 29 respektive 31 mars 1891, rapporterade Lenski(j) om behandlingen av postpetitionen och strafflagspropositionen. Motståndet på lantdagen mot den reviderade strafflagspropositionen gjorde honom upprörd: ”Ingen, utom de vid ständig opposition vane finske separatisterna skulle ens kunna komma på den tanken, att ett förslag” – med förslaget avser han den reviderade strafflagstexten

57. Av hans signaturer nämner Jussila, Sinkko och Torvinen ”B. L.”, ”Boris Lenski” och ”Abov”, se Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta*, s. 592; Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 117 och Torvinen, *J. R. Danielson-Kalmari autonomian puolustajana*, s. 62. Torvinen hävdar att det var först genom en sovjetisk pseudonymordbok från 1957 som det blev känt att Borodkin stod bakom signaturen ”B. L.”, d.v.s. Boris Lenski.

58. ”Lanttdagskorrespondenser i Mosk. Vedomosti”, *Nya Pressen* 2/2 1891.

[...] som uppgjorts af framstående jurister [Tagantjevs kommission] och gillats af en församling af höga riksdignitärer samt förunnats allerhögsta godkännande, skulle kunna bräckas och lämnas obeaktadt af andra klassens tschinovnikar [det vill säga "tjänstemän", kanske menas lantdagens lagutskott].⁵⁹

Slutligen, i ett Helsingforsbrev daterat den 11 juli, behandlade han igen strafflagen och föreningsåtgärderna. Citerande vissa uttalanden av lantdagsmännen konkluderade Lenski att den separatistiska "klicken" i Finland hade segrat på 1891 års lantdag. Diskussionerna och besluten hade, enligt honom, från början till slut utgjort en djärv opposition och protest mot alla de åtgärder som redan blivit vidtagna för att föra Finland närmare kejsardömet.⁶⁰

Som framgår av referatet, ansåg Lenski att lantdagens opposition mot föreningsåtgärderna var ett verk av "separatister" och att dessa utgjorde en "klick". Ordet användes antagligen för att ge en bild av grupperingens begränsade omfattning. Klickens främsta företrädare hade han hittat bland adeln, och dessa uppräknades med namns nämnande. Det här kan ses mot bakgrund av slavofilernas gränsmarkspolitik som i Polen, Baltikum och Finland antagit en demokratisk-demagogisk karaktär. I strävan efter en förryskning av områdena tog man utgångspunkt i det förtryck som de ägande klasserna utövade. I Polen bestod dessa klasser av adelsmagnaterna och den jordägande adeln, i de baltiska gränsmarkerna av de tyska baronerna och i Finland av torparnas husbönder.⁶¹ Den rysknationella pressen lyfte därför gärna fram folket, allmogen, som den menade var trogen sin kejsare och som kejsaren månade om, till skillnad från den ägande klassen som på lantdagen i Finland var representerad i adeln och bondeståndet.

Ett annat återkommande tema för Borodkin var det finländska ointresset för det ryska språket samt behovet av en rysk tidning i Finland. I en lång artikel i *Moskovskije Vedomosti* sommaren 1891 skärskådade B. Lenski, utgående från en ledare i *Nya Pressen*, vad som

59. "Landtdagsbrev i Mosk. Vedomosti", *Nya Pressen* 6/4 1891.

60. "Mosk. Vedomosti om den finska strafflagen", *Nya Pressen* 20/7 1891.

61. Lauri Hyvämäki, *Ennen routaa: esseitä ja tutkielmia 1880-luvusta*, Helsinki: Otava 1960, s. 106.

gjorts i Finland för att befrämja kunskaperna i ryska.⁶² *Nya Pressen* hade hänvisat till Leo Mechelins broschyr *Står Finlands rätt i strid med Rysslands intressen?* – en fråga som Mechelin besvarade nekande.⁶³ Lenski menade att blomstermålningen av bildningens utveckling i Finland krävde en komplettering med kalla fakta. Lenski kunde berätta om svunna tider när det stått bättre till med Rysslands och det ryska språkets rättigheter i Finland, när det krävdes kunskaper i ryska av personer som trädde i allmän tjänst, civil, militär eller andlig. Han uttryckte också sin förvåning över att det inte i Finland, såsom fallet var i andra ryska gränsländer, utgavs någon rysk tidning och avrundade med att fråga: ”Hvarför skall då nödvändigt Finland alltid och allestädes utgöra ett undantag?”⁶⁴

Språkfrågorna hade varit uppe tidigare och till exempel tidningen *Finland* avfärdade Lenskis inlägg med att det var en epistel ”i den kända stilen”.⁶⁵ I sak hade Lenski dock rätt, undervisningen i ryska hade skurits ned och fått ge rum för tyska och franska. Därför kunde den finländska pressen inte på sakliga grunder vederlägga hans påstående. Frågan behöll sin aktualitet – ryska språket betraktades i de konservativt-rysknationella kretsarna som rikets andliga flagga, och en central punkt i Bobrikovs program för verksamheten i Finland kom att bli införandet av ryska i senaten, läroanstalterna och förvaltningen.⁶⁶ Det dröjde inte mera än tolv år efter B. Lenskis korrespondensartikel innan ”senatens valv, där ett främmande rikets språk hade härskat i nästan ett sekel, genljöd av ryskt tal” i och med att beredningen av ärenden vid senatens ekonomidepartement och dess expeditioner från oktober 1903 huvudsakligen skedde på ryska.⁶⁷ Och redan drygt tre år tidigare hade också B. Lenskis önskan om en ryskspråkig tidning uppfyllts: Generalguvernörskansliet inledde

62. B. Lenski, ”Russkij jazik i russkaja gazeta v Finljandij”, *Moskovskija Vedomosti* 28/6 1891.

63. ”Det ryska språkstudiet och den ryska slavofilprässen”, *Nya Pressen* 23/6 1891; Leo Mechelin, *Står Finlands rätt i strid med Rysslands intressen?*, Helsingfors: Edlund 1900.

64. B. Lenski, ”Russkij jazik”, för referat och översättning se ”Ryskt språk och rysk tidning i Finland”, *Nya Pressen* 13/7 1891.

65. ”Ryska språket och en rysk tidning i Finland”, *Finland* 14/7 1891

66. Polvinen, *Riket och gränsmarken*, s. 140.

67. *Ibid.*, s. 146, 149 (citatet) och 206–207.

från början av 1900-talet utgivningen av *Finljandskaja Gazeta*, den första regelbundet utkommande tidningen på ryska i Finland. En av tidningens flitigaste medarbetare under dess första år var just Michail Borodkin.

ABOV – ”ÅBOBON” VÄCKER DEN FINLÄNSKA PRESSENS OGILLANDE

Efter Borodkins flytt till S:t Petersburg var det dags för en ny pseudonym. Signaturen Abov, som kom att bli innerligt avskydd av den finländska pressen, gjorde entré den 9/21 januari 1894 i *Moskovskije Vedomosti* med en anmälan av verket *Finland i 19:de seklet*.⁶⁸ Initiativet till detta praktverk, där finländska författare och konstnärer på nära 400 sidor och med över 300 illustrationer presenterade Finlands folk, natur och kultur, hade tagits av Leo Mechelin som själv bidrog med en ingående översikt över Finlands politiska ställning. Mechelins del utgjorde ett slags inramning för boken.⁶⁹ Efter att inledningsvis ha berömt verket som ”praktfullt” och som uppvisande ”ett mycket stort antal väl lyckade teckningar och porträtt” övergick Abov till att utvärdera Mechelins översikt. Föga överraskande fann den ingen nåd inför Abov, som menade att den inte innehöll något nytt för de ryska läsare som var bekanta med Mechelins tidigare arbeten. En utläggning bestående av oemotsägliga fakta och händelser saknades, däremot fanns det en mängd argument av polemisk natur. Abov raljerade i bästa B.L:sk anda:

[f]örfattaren sjunger sorgligt sin gamla visa; han fortfar som förut att vinda ur en hes harmonika den gamla valsen med döda motiv därom att Finlands öde afgjordes på Borgå-landtdag 1809 [...].⁷⁰

Den finländska pressen brydde sig inte om att gå i polemik med den nya signaturen utan hans artikel kvitterades med sedvanliga hänvis-

68. ”Finljandija v XIX stoletij”, *Moskovskije Vedomosti* 9/1 (21/1) 1894; ”Finland i 19:de seklet, anmäld af Mosk. Vjädmosti”, *Nya Pressen* 24/1 1894.

69. Elisabeth Stubb ger en utförlig översikt av verket och dess tillkomst, se Stubb, *Rätt som argument*, s. 83–90.

70. ”Finland i 19:de seklet” anmäld af Mosk. Vjädmosti, *Nya Pressen* 24/1 1894.

ningar till *Moskovskije Vedomosti* ”vanliga stil” och gliringar om att artikeln var fullspäckad av ”utfall och förvrängningar”. Inte heller Abovs följande inlägg, där han upprepade B. Lenskis synpunkter på behovet av en rysk tidning i Finland,⁷¹ väckte någon större uppmärksamhet – ämnet hade ju behandlats redan tidigare.

Det som däremot fick ledarskribenterna på huvudstadstidningarna att vässa sina pennor var när *Moskovskije Vedomosti* några månader senare återgav statistiska uppgifter om militären vilka påträffats i krigsministeriets tidskrift *Russkij Invalid*. Dessa gav vid handen att av 1 000 inkallade i Finland hade endast i genomsnitt 196 rekryter per år trätt i militärtjänst under åren 1882–1892 medan motsvarande siffra för Ryssland var 461. Därtill var tjänstgöringstiden i Finland endast tre år medan den i Ryssland var fem år. *Moskovskije Vedomosti* ansåg att skillnaden var obegriplig och sårande mot befolkningen i andra delar av Ryssland. Tidningen framhöll att värnplikten var en av de skyldigheter som utgående från principen om allmän likställighet borde fördelas så jämnt som möjligt.⁷² Artikeln i *Moskovskije Vedomosti* var inte signerad, men eftersom den nära anknöt till det arbete som Borodkin vid samma tidpunkt utförde vid värnpliktskommittéerna är det inte långsökt att anta att han åtminstone varit involverad i arbetet med att sammanställa det statistiska materialet.

De finländska tidningarna kommenterade och förklarade sakläget med bland annat hänvisningar till landets fattigdom, karga natur och kalla klimat.⁷³ Borodkin kastade mera kol på elden genom att 8/20 mars (g.s./n.s.) 1894 publicera en jämförelse av militärbudgeten i olika länder, i vilken han påvisade att Finlands militära belastning var avsevärt lättare än i andra länder med motsvarande folkmängd. Borodkin hänvisade till statistik från *Finsk Militär Tidskrift* som antydde att Ryssland använde 27 procent av sina penningtillgångar för militära behov medan Finland använde blott tolv procent. Och medan Norges,

71. G. Abov, ”Zakon o russkich povremennich izdanijach v Finljandii”, *Moskovskije Vedomosti* 6/3 (18/3) 1894: referat och översättning i ”Behovet af en rysk tidning i Finland”, *Nya Pressen* 19/3 1894.

72. ”Voinskja povinnost v Finljandij”, *Moskovskije Vedomosti* 26/2 (10/3) 1894; Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 163; ”Värneplikten i Finland, belyst av Mosk. Vjädmosti”, *Nya Pressen* 13/3 1894.

73. Se t.ex. ”Värneplikten i Finland, belyst av Mosk. Vjädmosti”, *Nya Pressen* 13/3 1894 och ”Mosk. Wjedomosti”, *Uusi Suometar* 13/3 1894.

Danmarks, Greklands, Serbiens och Schweiz årliga militärbudget uppgick till mellan tre och åtta miljoner rubel var Finlands bara två och en halv miljon rubel.⁷⁴

Erkki Sinkko konstaterar att Abovs angrepp gjorde den finländska pressen konsternerad. De statistiska uppgifterna kunde inte utan vidare bestridas.⁷⁵ *Nya Pressens* skribent nöjde sig inte med att förklara skillnaderna i den militära belastningen enbart med känslomässiga argument, som de andra tidningarna gjorde,⁷⁶ utan tidningen utgick i sin argumentering från den finländska värnpliktsarméns grunduppgift. För små länder som Finland var militärens främsta och mest berättigade uppgift att upprätthålla den inre ordningen och, vid angrepp utifrån, statens självförsvar. För stormakters del, som till exempel Ryssland, fick militären ännu en andra uppgift – att vara ett aggressivt makt- och hotmedel. Länder med dylika strävanden måste självfallet bära en flerdubbelt tyngre militärbörda än de små länderna, hävdade *Nya Pressen*. Finland gjorde sin plikt inom egna gränser, ”enligt sin egen af Monark och ständer stiftade värnepliktslag”.⁷⁷

Abov lät sig inte bevakas av den finländska pressens skrivelser och han avslutade en kritisk genomgång av svaren med att konstatera att vid krig ställde Ryssland upp omkring fem procent av hela landets manliga befolkning och Finland endast en och en tredjedels procent. Abov hade väntat sig fakta och siffror som skulle visa varför Finland åtnjöt så stora lättnader vid värnpliktens fullgörande, men nu hade pressen ”enligt sin vana blott svarat med innehållslösa fraser, af hvilka man som känt begagnar sig, då fakta tryta”.⁷⁸ Med ”innehållslösa fraser” avsåg han antagligen också *Nya Pressens* hänvisningar till den begränsade, på konstitutionen baserade uppgift den finländska militären enligt 1878 års lag hade. Men eftersom Abov ansåg att Finland inte hade någon konstitution var dylika argument för honom av intet värde.

74. Abov, G., ”Vojennyj budzet”, *Moskovskije Vedomosti* 8/3 (20/3) 1894; ”Nyheter för dagen”, *Nya Pressen* 23/3 1894.

75. Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 163.

76. Se t.ex. ”Helsingistä. Meidän asewollisuus ja Mosk. Vjedomosti”, *Uusi Suometar* 14/3 1894.

77. ”Vår värneplikt och Mosk. Vjedomosti”, *Nya Pressen* 20/3 1894.

78. Abov, G., ”Razsuzjdenie finljandskoj petjati o voinskoj povinnosti”, *Moskovskije Vedomosti* 1894, kommenterade i ”Värneplikten i Finland och Mosk. Vjedomosti”, *Nya Pressen* 5/4 1894.

Under året 1894 publicerade den flitiga översten minst ett dussin artiklar i den finska frågan. Abov skrev bland annat om de finska lots- och fyrinrätningarna och förespråkade att dessa skulle underställas ryska marinministeriet.⁷⁹ En annan artikel innehöll ett kritiskt referat av professor J. R. Danielsons arbete *Viborgs läns återförening med det öfriga Finland*. Han upprepade i referatet tesen, omhuldad av de rysknationella, att det var ett stort misstag att Viborgs län anslöts till det övriga Finland.⁸⁰ Under rubriken ”En sida ur Finlands statsrätt” skärskådade Abov vidare den utveckling som ”läran om den nya staten genomgått i de finländska lärda och publicisternas arbeten” med avsikten att påvisa den finländska teorins brister från såväl historisk som juridisk synpunkt.⁸¹

DEN FINLÄNSKA PRESSEN BOJKOTTAR RYSKA SKRIVERIER

I början av presspolemiken delgav den finländska pressen publiken en stor del av den ryska sidans åsiktsyttringar, vanligen i form av översättningar och referat. Man ansåg detta vara pressens publicistiska skyldighet.⁸² *Uusi Suometar* intog redan tidigt en försiktigare linje än de andra tidningarna i Helsingfors. Tidningens redaktör Agathon Meurman föreslog i mars 1890 att man skulle ignorera de ryska angreppen. I ett öppet brev till dagstidningarnas redaktörer menade han att det var tidningarnas uppgift att bevaka det egna folkets och sina egna värderingar genom att inte ställa upp som hejdukar för de ryska agitatorerna.⁸³ Meurmans initiativ ledde ännu inte 1890 till något resultat. Medan *Uusi Suometar* sällan reagerade på de ryska angreppen, fortsatte *Hufvudstadsbladet*, *Nya Pressen* och *Päivälehti* i fyra år att göra det; de ansåg att det var viktigt att visa för läsarna hurudant ”mullvadsarbete” de ryska tidningarna gjorde. Dessutom var det inte

79. ”Moskovskia Vjädmosti”, *Helsingfors Aftonblad* 9/6 1894.

80. ”Mosk. Vjädmosti anmäler professor Danielsons senaste arbete”, *Nya Pressen* 12/7 1894.

81. ”Mosk. Vjädmosti om Finlands statsrätt”, *Nya Pressen* 17/5 1894.

82. ”I Moskowskia Wädmosti”, *Hufvudstadsbladet* 6/4 1890.

83. A. M., ”Sanomalehtien Toimittajille”, *Uusi Suometar* 28/3 1890 och Sinkko, *Venääläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 88–89.

enbart fråga om gläfsande, utan de ryska tidningarna föregrep ofta officiella åtgärder från regeringens sida.⁸⁴

En samfällid ändring i de finländska tidningarnas praxis skedde först i slutet av november 1894 efter Alexander III:s död. Den 24 november 1894 publicerade *Moskovskije Vedomosti* ett stort upplagt anfall mot Finland, i form av två stora, trespaltiga artiklar som upptog nästan hela tidningens framsida. Den första artikeln var en redogörelse för kejsar Alexander III:s politik med avseende på Finland, och den andra återgav tidningens syn på Finlands hållning vid kejsarens frånfalle.⁸⁵ Den förra artikeln sammanfattade ett av de centrala påståendena från den ryska sidan under författningsstriden, nämligen att de finska ämbetsmännen hade intrigerat och verkat bedrägligt mot de ryska myndigheterna och kejsaren för att skaffa Finland orättmätiga privilegier. Den senare ifrågasatte finländarnas lojalitet gentemot kejsaren. Antagligen var *Moskovskije Vedomostis* angrepp mot finländarnas lojalitet droppen som fick bägaren att rinna över. Tre dagar senare, den 27 november 1894, träffades redaktionerna för de stora huvudstadstidningarna för ett möte, och följande dag kunde tidningarna meddela sina läsare att man avsåg att framledes helt och hållet ignorera *Moskovskije Vedomosti* och dess uttalanden i finska frågor, vilket man också gjorde.⁸⁶

För att undgå de finländska tidningarnas självcensur bytte Borodkin forum, och signaturen Abov började publicera sig i *Novoje Vremja* från februari 1895. De finländska tidningarnas bojkott utsträcktes då också för en tid till Abovs artiklar i *Novoje Vremja*.⁸⁷ Men eftersom *Novoje Vremja* var en tidning med en betydligt större upplaga och större betydelse än dess kollega i Moskva kunde den inte helt ignoreras, och från 1896 förekommer referat av Abovs nya artiklar i den finländska pressen igen. I oktober 1896 återkom *Uusi Suometar* till bojkottfrågan och menade att den finländska allmänheten antagligen undrar om inte den finländska pressen kunde sluta upp med själv-

84. Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 87, 89.

85. Ett referat av artiklarna publicerades av *Hufvudstadsbladet*: ”Moskovskia Vedomosti kontra Finland”, *Hufvudstadsbladet* 25/11 1894.

86. ”Nyheter för dagen”, *Hufvudstadsbladet* 28/11 1894. Se också Sinkko, *Venäläis-suomalainen lehdistöpolemiikki*, s. 187.

87. Se ”Signaturen G. Abov”, *Hufvudstadsbladet* 29/3 1895.

plågeriet – pressen borde inte ”arbeta som lakejer för hr Abov o. a. genom att sprida deras skrivelser”.⁸⁸

Trots att något besked om en bojkott av de Finlandsfientliga skrivelserna i *Novoje Vremja* inte publicerades,⁸⁹ noterades Abovs skrivelser påfallande sällan i pressen under de följande åren. En överslagskalkyl ger vid handen att av de drygt 30 inlägg som Borodkin publicerade 1894–1898 under signaturen Abov noterades och kommenterades drygt hälften i detalj i den finländska pressen. Av Borodkins inlägg under den nya signaturen ”S. K.”, som han tog i bruk efter Abov, var andelen större, närmare nio av tio, men största delen enbart i form av korta referat och översättningar. Någon möjlighet att gå i polemik mot dem hade man inte efter 1900.

SIGNATUREN ”S. K.:S” FINLÄNDSKA NOTISER

När Bobrikov blivit utnämnd till generalguvernör och anlant till Finland hösten 1898, publicerade den konservativt-rysknationella pressen artiklar som stödde hans utnämning och de åtgärder som ingick i hans icke-offentliga program. Till en början fungerade *Moskovskije Vedomostis* korrespondent i Helsingfors, P. H. Messarosj, som Bobrikovs språkrör. Den rollen övertogs snart av Borodkin, som införde artiklar i *Novoje Vremja* under signaturen ”S. K.”. Från oktober 1898 till oktober 1903 publicerade han sammanlagt 69 ”Finländska notiser” (*Finländskija zametki* I–LXIX). Under samma tid verkade Borodkin som Bobrikovs rådgivare, ombud och sekreterare. Enligt professor Tuomo Polvinen var Borodkins huvuduppgift att utarbeta Bobrikovs verksamhetsberättelser, som grundade sig på material insamlat av generalguvernörskansliet. Verksamhetsberättelserna ger en redogörelse för hur de olika punkterna i Bobrikovs program för att

88. “[...] suuri osa Suomen yleisöä kysyy warmaan Suomeen sanomalehdiltä, eiwätkö tahtoisi tehdä hywin ja lakata tuosta itsensä-ruoskijan toimesta, eiwätkö herkenisi olemasta hra Abowin y. m. käytyinä heidän kirjoitustensa lewittämissä.” – h – n, ”Itsensä-ruoskijat”, *Uusi Suometar* 21/10 1896.

89. *Hufvudstadsbladet* tog upp förslaget i följande dags nummer. Tidningen påpekade att frågan inte var helt lätt, eftersom uttalanden i *Novoje Vremja* kom under en stor läsekrets ögon. ”Angreppen mot Finland i *Novoje Vremja*”, *Hufvudstadsbladet* 22/10 1896.

förena Finland med kejsardömet genomfördes, och Bobrikov kallade dem ”ett historiskt försvar” för hans politik i Finland.⁹⁰

Trots att de officiella verksamhetsberättelserna var hemliga, blev Bobrikovs verksamhet känd för en större rysk publik genom Borodkins ”Finländska notiser”, som i huvudsak behandlade samma frågor. Signaturen ”S. K.” skrev bland annat om februarimanifestet, om värnplikten, om partierna, om det ryska språket inom administrationen, om de ryska gårdsfarihandlarna, om den ryska befolkningens ställning, om de ryska läroverken samt om de ortodoxa kyrkoförhållandena.⁹¹ Därtill behandlade han den europeiska kulturadressen ”Pro Finlandia” och den internationella deputationens besök i S:t Petersburg våren 1899.⁹²

Borodkin ägnade många av de finländska notiserna under åren 1898–1902 åt värnplikten och indragningen av den finländska armén. Speciellt aktiv var ”S. K.” sommaren och hösten 1901, efter att värnpliktsförordningen av den 12 juli och manifestet av den 20 juli 1901 avlätits.⁹³ Kejsarens manifest förklarade att bestämmelserna i den finländska värnpliktslagen av den 18 december 1878 ”underkastats revision i syfte att bringa dem i överensstämmelse med bestämmelserna för hela riket” eftersom ”bristerna” i lagen efter tio år blivit uppenbara. Borodkin gjorde klart för sina läsare, i nr XV av sina

90. Polvinen citerar Bobrikovs brev till Borodkin i januari och februari 1904 där Bobrikov konstaterar att "[d]en av Er utarbetade berättelsen är för mig personligen ett synnerligen viktigt dokument. Den innebär ett historiskt försvar av min politik i Finland inför Ryssland", brev från Bobrikov till Borodkin av 16/1 och 8/2 1904, citerat av Polvinen, *Riket och gränsmarken*, s. 331.

91. "Finljudskkija zametki XXXI, Prosto i milo (O nepriznanii finljandtsami zakona z fevralja 1899 g. i ustava o voinskoj povinnosti)", *Novoje Vremja* 12/6 1902; "Finljandskija zametki XVI, Kotoraja iz dvuch? (Partii v finljandii)", *Novoje Vremja* 19/7 1901; "Finljandskija zametki LIX, Russkij jazik v senate", *Novoje Vremja* 11/10 1903; "Finljandskija zametki VII, Presledovanie russkich korobejnikov", *Novoje Vremja* 16/4 1899; "Finljandskija zametki XXIV, Pravosdavnyja tserkovno-obsjtjstvjenija dela", *Novoje Vremja* 21/1 1902; "Finljandskija zametki V, Novij zakon o russkich utjebnych zavedenijach v Finljandija", *Novoje Vremja* 3/3 1899; "Finljandskija zametki XXXVI, (Podtjienie pravoslavnych prichodov duchovn. eksp. Senata)", *Novoje Vremja* 3/7 1902.

92. "Finljandskija zametki IX, Sjutniki", *Novoje Vremja* 25/6 1899.

93. Om bakgrunden till tillkomsten av den nya värnpliktsförordningen, se Christoffer Sundman, "Upplösningen av den finska armén 1901 i ljuset av Bobrikovs dagbok", *Historiska och litteraturhistoriska studier* 92, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2017, s. 295–322.

finländska notiser,⁹⁴ vad det egentligen var fråga om (i översättning av *Dagligt Allehanda*):

[denna] lag kommer att vara af ofantlig betydelse, emedan den utgör det mest betydande och afgörande steget ifråga om Finlands statliga förening med Ryssland [...]. --- Den gör slut på myten om ett särskildt finskt fädernesland, en särskild finsk tron och ett särskildt finskt undersåtskap; den öppnar för ryssar tillträde till de finska trupperna och bryter ned den kinesiska mur, som hittills skilt den finska armén från de ryska trupperna [...].⁹⁵

Det var med andra ord början på en total nedmontering av Finlands särställning.

I juli granskade "S. K." senatens behandling av ärendet och fann det märkligt att senaten inte enhälligt promulgerat förordningen. Han menade att finnarna borde ha hunnit bekanta sig med stadgandena och då insett att landet genom förordningen fått nya förmåner – Finland skulle "tillsvidare bära en värnepliktstunga, som [var] åtta gånger lättare än den, som oafbrutet bäres af Rysslands infödda befolkning".⁹⁶ Han förklarade vidare i en senare artikel att genom en rad (*stroka*) i förordningen upphävdes finska militära institutioner och tjänster som han kallade "hugskott" uppfunna av den finska lantdagen 1878.⁹⁷ Detta medförde en "ofantlig nytta" i och med att överensstämmelsen och föreningen inom militärförvaltningen blev fullständig. Ännu en finländsk notis ägnade "S. K." åt den nya faneden och betonade betydelsen av att samma formulär följdes som i andra delar av den ryska armén.⁹⁸

94. "Finljandskija zامتki XV, Osobenosti novago ustava (o voinskoj povinnosti)", *Novoje Vremja* 17/7 1901.

95. "Nyheter. I Nov. Vremja", *Dagligt Allehanda* 31/7 1901.

96. "Plenum finljandskaga Senata", *Novoje Vremja* 20/7 1901; "Nyheter för dagen. Den finska senatens plenum", *Wiborgs Nyheter* 5/8 1901.

97. "Finljandskija zامتki XVIII. Stroka Manifesta (O voinskoj povinnosti)", *Novoje Vremja* 6/8 1901; "Kaleidoskop", *Dagligt Allehanda* 20/8 1901; "Nyheter för dagen. En rad i manifestet", *Hufvudstadsbladet* 20/8 1901.

98. "Finljandskija zامتki XXII, Novaja prisjaga (Po povadu ustava o voinskoj povinnosti)", *Novoje Vremja* 29/11 1901.

Den finländska pressens reaktion på värnpliktsförordningen och -manifestet var lam, vilket överraskade Borodkin. Den 8/21 (g.s./n.s.) augusti 1901 publicerade *Novoje Vremja* en artikel, där "S. K." förundrade sig över att de finländska dagstidningarna förhållit sig likgiltiga till den nya stadgan om militärtjänstgöring. Han menade att man nog talade vitt och brett om allehanda småsaker, men i en så här pass viktig fråga fick man inte en rad till stånd. Han ansåg att *Novoje Vremjas* läsare säkerligen var förvånade över en dylik likgiltighet och spekulerade om att den finländska pressen bojkottade frågan.⁹⁹

Uusi Suometar, som dittills hållit låg profil, tog då bladet från munnen och skrev en skarp ledare om *Novoje Vremja* och värnpliktsaken.¹⁰⁰ Tidningen undvek att säga något om kärnfrågan – strävandena att upphäva autonomin – utan tog fasta på de motstridiga grunderna för värnpliktslagens revision som den ryska sidan framfört. Som tidigare framgått, hade den ryska sidan sju år tidigare, bland annat genom Abov, krävt att Finland skulle bära en större andel av värnpliktsbelastningen. När man nu försökte motivera indragningen av den finska värnpliktsarmén med att man i stället ville lätta på bördan för Finland, så svarade detta inte alls mot de tidigare strävandena med reformen som ännu återspeglades i vissa av förordningens bestämmelser. *Uusi Suometar* konkluderade att det var "alldeles felaktigt och opassande att *Novoje Vremja* försöker inläsa i Hans Majestäts nådiga förordningar och manifest någon annan tanke än vad de, rätt uppfattade, innehåller". Tidningen fann ett dylikt förfarande vara i högsta grad förkastligt, eftersom det hos lättrogna personer kunde väcka en felaktig uppfattning om de nådiga åtgärdernas betydelse.¹⁰¹

Från 1900 framåt skrev "S. K." allt oftare om motarbetandet av "föreningsåtgärderna": hela 15 av hans finländska notiser (*Finlåndskija Zametki*) behandlade det framväxande passiva motståndet mot förryskningen. "S. K." fick ofta stå oemotsagd då det för den finländska pressen blev allt svårare att reagera på hans artiklar på grund av censuren som blev allt striktare under Bobrikovs tid.

99. "Novii ustav o voinskoi povinnosti, vnutr izv", *Novoje Vremja* 8/8 1901; se också "Pikku uutisia", *Uusi Suometar* 22/8 1901.

100. "Nowoje Wremja ja asewelwollisuusasia", *Uusi Suometar* 24/8 1901.

101. Ibid., fri översättning av författaren.

Sin sista finländska notis, där han glädde sig över att riksspråket nu införts som behandlingsspråk i den finländska senaten, publice-
rade Borodkin i oktober 1903.¹⁰² Under hösten 1903 och våren 1904
ägnade sig han sig åt att sammanställa en kompletterad version av sin
i Finland mest kända bok om kriget vid Finlands kuster, till vilken en
förstudie utkommit redan 1903.¹⁰³

I Finland innebar Bobrikovs generalguvernörskap 1898–1904 en
istid för yttrandefriheten. Men redan ett år efter Bobrikovs död
upphävdes förhandscensuren i och med novembermanifestet 1905
och de finländska tidningarna och journalisterna kunde igen andas
och skriva friare. Pressen försvarade nu öppet Finlands ställning som
ett autonomt storfurstendöme, medan Borodkin i sina pamfletter och
historiska undersökningar – nu under eget namn – lika energiskt
ställde sig bakom Bobrikovs politik och de rysknationella kretsarnas
syn på Finland som en rysk provins.

FINNOFOBEN SOM ÄLSKADE FINLAND¹⁰⁴

När det i slutet av november 1898 i Helsingfors spreds ett rykte om att
Borodkin skulle utses till rådgivare för Bobrikov, fick den finländska
pressen en välkommen chans att ge Borodkin en ordentlig örfil. Med
hänvisning till ryktet skrev *Päivälehti*s chefredaktör Eero Erkko
en ledare med rubriken ”Onko mahdollista?” (Är det möjligt?), där
han påminde tidningens läsare om att överste Borodkin blivit känd
främst genom de artiklar i *Novoje Vremja* som denne låtit publicera
under pseudonymen Aboff. En utnämning av Borodkin var därför
inte möjlig, menade Erkko:

102. ”Finljandskija zametki LIX, Russkij jazik v senate”, *Novoje Vremja* 11/10 1903.

103. M. Borodkin, *Vojna 1854–1855 gg. na finskom poberezjje, istoritjeskij otjerk*, S.-Peterburg
1904, på svenska: M. Borodkin, *Kriget vid Finlands kuster 1854–1855*, Helsingfors:
Söderströms 1905; förstudie: M. Borodkin, *Vojna na finskom poberezjje 1854–1855 gg.*,
S.-Peterburg 1903.

104. En tvådelad podcast med detta namn på finska om Michail Borodkin publice-
rades 18 oktober 2021 av journalisten Harri Alanne vid YLE, <https://areena.yle.fi/podcastit/1-50974183> (hämtad 14/2 2023).

Och denne man som vårt folk lärt sig känna som en av de värsta Finlands-ätarna, han skulle nu bli generalguvernörens rådgivare. Detta kan vi omöjligt tro. Ryktet måste vara utan fog, framfött av skräckslagen fantasi.¹⁰⁵

Erkko antog att Borodkin själv skulle tacka nej till uppdraget om ett sådant, mot förmodan, skulle erbjudas honom. Liknande artiklar publicerades i de andra huvudstadstidningarna. Man ansåg att Borodkin inte hade något att skaffa i Finland och framhöll, med *Hufvudstadsbladets* ord, att "[...] hans existens bland ett folk, hvars allmänna mening han i så hög grad sårat, icke för honom kunde blifva angenäm."¹⁰⁶

Ryktet om Borodkins anställning var inte gripet ur luften. Bobrikov och Borodkin hade under hösten planerat en post för Borodkin i Finland och ett beslut var nära förestående.¹⁰⁷ Men pressens hotelser gick hem och Borodkin och Bobrikov backade. Redan två dagar efter *Päivälehtis* ledare kunde *Aftonposten* meddela att Borodkins anställning "dessbättre inte torde besanna sig".¹⁰⁸

Det är svårt att uttröna varför just "Aboff", alias Borodkin, var så illa omtyckt av den finländska pressen trots att han bara var en bland flera ryska publicister. Som framgått använde Borodkin signaturen "Abov" endast under en rätt kort period. Men av någon anledning dröjde det inte mer än knappt sex månader från publicerandet av hans första artikel innan pressen började utnyttja hans signatur som ett slags artnamn för de ryska publicisterna: de var "aboffare". *Päivälehti* skrev i juli 1894: "Alla aboffare är ilska misantroper – Gud vet, vad illa finländarna har gjort dem."¹⁰⁹ Var orsaken till alla de smädelser som riktades mot just Abov att artiklarna, enligt Lauri Hyvämäkis

105. Fri översättning av författaren. "Ja tämä mies, jota kansamme on oppinut tuntemaan yhtenä pahimmista 'Suomi-syöjistä', hän tulisi nyt kenraalikuvernöörimme neuvonantajaksi. Sitä on mahdoton uskoa. Huhun täytyy olla perätön, pelonalaisen mielikuvituksen synnyttämä." "Onko Mahdollista", *Päivälehti* 26/11 1898.

106. "Ett rykte", *Hufvudstadsbladet* 27/11 1898.

107. Den 16 oktober 1898 skrev Bobrikov till Borodkin och bekräftade att dennes omlokalisering (till Helsingfors) skulle genomföras efter krigsminister Kuropatkins återkomst. Brev från Bobrikov till Borodkin 4/10 (16/10) 1898, Bobrikov, N.I., Fund 1000, Inv. 2, Op. 158, Ryska nationalbiblioteket, S:t Petersburg.

108. "Öfverste Borodkins anställning", *Aftonposten* 28/11 1898.

109. Fri översättning av författaren, "Moskowskija Wjedomostin arwosteluja", *Päivälehti* 12/7 1894.

karaktäristik, var giftiga men faktaspäckade?¹¹⁰ Framstod han eventuellt som en mera kunnig motståndare än de andra korrespondenterna?

Borodkin var inte bara militär utan också militärjurist. Som jurist närmade han sig källorna från ett juridiskt perspektiv, och tillämpade ett legalistiskt, rättspositivt grepp. Han läste dokumenten som de var skrivna utan att försöka tolka dem. Eftersom grundlagarna från svenska tiden inte nämndes av Alexander I i hans regentförsäkran, fanns det inget skäl att anta att dessa grundlagar skulle ha avsetts av kejsaren. Om ”konstitutioner” användes i pluralis, då hänvisade termen, enligt Borodkin, till uppsättningar av regler, inte svenska tidens grundlagar. Ryssland hade i fredsfördraget i Fredrikshamn erhållit sex svenska län inkluderande Åland samt en del av svenska Västerbotten, inte Finland – därmed var Finland ingen stat vid anslutningen till Ryssland. När den finländska sidan mötte dylika juridiska argument, som i en del fall var svåra att motsäga rent rättsvetenskapligt, kan det ha framkallat en maktlös vrede som kan drabba vem som helst som utsätts för paragrafyrtteri från en motpart som håller på sin rätt och inte tar någon hänsyn till rättvisa, det som moraliskt kan sägas utgöra det rätta. Finländarna hade utnyttjat den handlingsfrihet de erhållit av de ryska kejsarna och deras rådgivare för att utveckla sitt samhälle i en riktning som under loppet av 1800-talet förde landet närmare västeuropeiska värderingar än vad rysknationalisterna hade önskat. Samtidigt stärktes kulturgemenskapen med Sverige.¹¹¹ Under författningsskampen ställdes med andra ord den finländska uppfattningen om en *de facto* autonomi mot den rysknationella synen att en *de jure* autonomi saknades. Det är möjligt att finländarna av Abov påmindes om denna diskrepans och att hans angrepp därför hotade finländarna i deras grundtrygghet, i tron på en autonom stat.

Förhandscensuren upphävdes i och med novembermanifestet 1905 och tidningarna tilläts skriva om statliga angelägenheter igen. *Hufvudstadsbladet* betecknade den uppsats med rubriken ”I sanningens intresse”, som Borodkin insänt till tidningen i maj 1906, som ”ett

110. Fri översättning av författaren, Hyvämäki, *Ennen routaa*, s. 140.

111. Se Torkel Jansson, *Rikssprängningen som kom av sig*, Stockholm: Atlantis 2009, s. 337–338 och Kristiina Kalleinen, *Valtioaamun aika, Suomen Suurirubtinaskunta 1809*, Helsinki: Gaudeamus 2023, s. 301–305.

märkligt tidens tecken".¹¹² I uppsatsen försäkrade Borodkin att han ingalunda hatade Finland såsom den finländska pressen låtit förstå.¹¹³ Tvärtom, han älskade landet – han var ju född i Finland, där fanns hans kära anförvantes gravar, och till Finland anslöt sig hans bästa minnen. Han hade ofta och öppet erkänt alla dess många vackra och fördelaktiga sidor. Han hade skrivit att Finland i många avseenden förtjänar "ett aktningfullt erkännande". Det som skiljde honom från finländarna, förklarade han, var hans uppfattning om landets politiska ställning. Medan finländarnas uppfattning byggde på teorin om en finländsk stat, utgick han från att Ryssland hade suveräna rättigheter, som "var högre än Finlands rätt", det vill säga Ryssland hade suveräna rättigheter över Finland. Han betonade att "för oss ryssar och finnar är det dock nödvändigt att [...] komma till samförstånd, finna ett *modus vivendi* för vårt gemensamma politiska lif".¹¹⁴

Någon förståelse för denna tanke fick Borodkin inte. *Hufvudstadsbladets* redaktion menade att Borodkin fick finna sig i att hans kärlek "ej hade någon utsikt att bli besvarad och att hans fortsatta skrivelser i det ena eller andra finnofoborganet inte intresserade Finlands folk".¹¹⁵ I det senare avseendet hade redaktionen visserligen fel – Borodkins uppträdanden i olika forum, liksom hans verksamhet som författare, skulle under de följande dryga tio åren noga rapporteras och kommenteras i den finländska pressen – men i det att Borodkins kärlek till Finland inte besvarades hade redaktionen helt rätt. Han deltog i flera kommissioner vars arbete var inriktat på att integrera Finland med Ryssland. Men den politiska klyfta som hade uppstått mellan Ryssland och Finland under de föregående årtiondena, och som presspolemiken hade lagt i öppen dager, gick inte mera att överbygga ens med kejsarens påbud. "Ju längre förryskningsåtgärderna fortskred, desto mer växte aversionerna mot allt ryskt", framhåller professor Henrik Meinander.¹¹⁶

112. M. Borodkin, "I sanningens intresse", *Hufvudstadsbladet*, 8/5 1906.

113. I en kommentar till en dispyt i tidningen *Slovo* mellan en ingenjör Demtschinskij och Borodkin avfärdar *Nya Pressen* i april 1906 Borodkin som "den kände" generalen som gjort sig en "karriär och ett namn på sitt hat till Finland", "Frågor och svar. (Hr Borodkin spelar naiv)", *Nya Pressen* 7/4 1906.

114. "Frågor och svar. (Hr Borodkin spelar naiv)", *Nya Pressen* 7/4 1906.

115. *Ibid.*, redaktionens efterskrift.

116. Henrik Meinander, *Finlands historia*, Helsingfors: Söderströms 2006, s. 147.

Arkitekten, konstnären och författaren Jac. Ahrenberg sägs ha konstaterat att det var järnvägarna och Bobrikov som förenade Finland: järnvägarna ekonomiskt och Bobrikov politiskt. Han menade att det var Bobrikovs åtgärder som fick det finska folket att inse att det hade något gemensamt att försvara, nämligen landets grundlagar.¹¹⁷ Som Bobrikovs medarbetare och som en av dem som beredde marken för Bobrikov, formulerade hans program i pressen och bidrog till att genomföra det, bör Borodkin tillskrivas minst en del av den äran.

¹¹⁷. Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta*, s. 635.